

Kokneses pamatskola - attīstības centrs

Praktiski ieteikumi lasītprasmes veicināšanai izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

Inese Svence

Koknese 2023

LASĪŠANAS PROCESS

FONEMĀTISKĀ
DZIRDE

TEKSTA
DEKODĒŠANA

LASĪŠANAS
TEMPS

VĀRDU
KRĀJUMS

TEKSTA
IZPRATNE

Lasīšanas grūtības izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

- ◎ Uztveres, atmiņas, domāšanas, iztēles traucējumi, kas rada grūtības lasīšanas procesā
- ◎ Palēnināta runas attīstība
- ◎ Fonemātiskās dzirdes traucējumi, kuru ietekmē izglītojamie nespēj veikt skaņu analīzi, atveidot precīzu vārda skaņu sastāvu
- ◎ Grūtības iegumēt grafiskos skaņu attēlus burtus, īpaši tiem izglītojamiem, kuriem ir telpiskās uztveres traucējumi (divu, triju gadu laikā nespēj iemācīties visus burtus)

Lasīšanas grūtības

- ⦿ Jauc burtus, kas izskatās līdzīgi (b un d)
- ⦿ Lasot, bieži „pazaudē” vietu, kurā jālasa
- ⦿ Jauc vārdus, kas izskatās līdzīgi („krasts” un „karsts”)
- ⦿ Neuztver galveno domu un tēmu
- ⦿ Kavēta lasītprasmes apguve
- ⦿ Nepazīstamus, garākus vārdus mēģina uzminēt
- ⦿ Lēns lasīšanas temps
- ⦿ Skaļā lasīšana ar katru nākamo teikumu pasliktinās (samazinoties spējai ātri atsaukt atmiņā skaņas)
- ⦿ Izpratne par izlasīto ir vāja, vai pavājinās, kad teikumi kļūst garāki un sarežģītāki
- ⦿ Vāji iegaumē vārdus
- ⦿ Lasīšana nepatīk, izvairās no tās

Lasīšanas prasmju attīstīšana

- Mācās lasīt zilbes, vārdus, teikumus
- Mācās lasot pareizi izrunāt vārdus un īsas frāzes
- Mācās izprast paša izlasīto
- Trenējas atstāstīt izlasīto, dzirdēto
- Mācās saprast īsus, vienkāršus personu aprakstus
- Mācās klausīties, atbildēt uz jautājumiem
- Apgūst dažādus lasīšanas veidus – klusi, skaļi, lēni, ātri
- Mācās uzstāties, norunāt dzejoli
- Apgūst – zilbju, vārdu, teksta lasīšanu, dažādus lasīšanas veidus, lasītā uztveri, teksta saturu un virsrakstu, jautājumu un atbilžu veidošanu

Klausīšanās

- ◎ Valodas apguves mācību procesā izglītojamiem ar speciālām vajadzībām svarīga ir klausīšanās prasme
- ◎ Mācās sadzirdēt citus, viņu teikto, mācās neiejaukties sarunā
- ◎ Klausīšanās stimulē izziņas procesu attīstību - uztveri, uzmanību, iztēli, runu, domāšanu
- ◎ Klausīšanās procesā rodas interese vienam par otru, veidojas nepieciešamība komunicēties
- ◎ Klausīšanās prasme tiek attīstīta lasot skaļi tekstus, klausoties skolotājas un klasesbiedru stāstījumu

Uzdevumi klausīšanās prasmju attīstībai

1. Dzirdes diktāti – skolotāja diktāts, klasesbiedra diktāts
2. Klausies divus teikumus! Kurš, tavuprāt ir garāks, īsāks? Uzraksti teikumu pēc dzirdes!

Ārā spīd saule. Šodien ārā spīd spoža saule.

.....

3. Izlasi tekstā teikumu, kurš ir visgarākais, visīsākais, visinteresantākais!

5. Klausies tekstu un pasaki, cik vārdus, vārdu savienojumus, teikumus tu dzirdēji!

Ieteikumi lasītā teksta izpratnes veicināšanai

1. Jautājumi par izlasīto jāuzdod teksta secībā, lai, skatoties grāmatā, varētu atrast atbildes
2. Jāuzdod uzdevums atbildēt bez tieša atbalsta tekstā
3. Jāanalizē svarīgākie jautājumi tekstā
4. Jāmācās pateikt teksta galvenās doma

Lasīšanas veidi un atbalsts izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

- Priekšā lasīšana

Izglītojamiem ar speciālām vajadzībām patīk, ja lasa skolotājs, tāpēc dažreiz var likt lasīt nevis pašiem, bet uzmanīgi klausīties

Var piedāvāt lasīt pēc kārtas – vairāki izglītojamie, arī skolotājs lasa kādu teksta fragmentu

Ja lasa skolotājs, viņš ir kā piemērs izteiksmīgumam, labam lasījumam – izglītojamie klausās, atdarina skolotāju

- Skalā lasīšana

Ja izglītojamie lasa skaļi, viņi var saņemt skolotāja palīdzību uzreiz, apjēgt un labot kļūdas – izlasīt vārdu vēlreiz pareizi

Izglītojamiem ar speciālām vajadzībām labāk izmantot skaļo lasīšanu, lai viņi iemācītos pareizi lasīt

Lasīšanas veidi un atbalsts izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

- Klusā lasīšana

Lasīšanas veids, kad lasītājs teksta saturu uztver galvenokārt ar redzi. Lasot klusām, var sasniegt ātrāku lasīšanas tempu, taču to var izdarīt tikai tad, ja ir zināma pieredze.

Izglītojamie ar speciālām vajadzībām bieži vien klusi lasot neizprot izlasītā jēgu.

Lasīšanas veidi un atbalsts izglītojamiem ar speciālām vajadzībām

- Lasīšana lomās

Pirms dramatiska darba lasīšanas ir jānoskaidro, kas tas par tekstu, tā uzbūve, jāsniedz priekšstats par teksta saturu

- Lasīšana kori

Izmanto lasīšanas tehnikas pilnveidei, ar to tiek regulēts lasīšanas temps, lai visi varētu tikt līdzī lasītajam, izprastu izlasīto

Tekstam jābūt nelielam, var kombinēt – daļu lasa viens, daļu visi kopā

- Lēna lasīšana

Izmanto noteikta uzdevuma veikšanai, piemēram, ir jāizlasa kāds svarīgs teikums tekstā – varoņa apraksts, teksta galvenā doma

Kā mācīt bērnam lasīt?

Kā mācīt bērnam lasīt?

Lasišana priekšā. Ne tikai pasaku grāmatas – mūsdienās ir daudz aizraujošas bērnu literatūras, atbilstoši katram vecumam. Lasiet priekšā katru vakaru un interesantākajās vietās pārtrauciet ar tekstu, ka turpinājums sekos rīt. Nespiediet bērnu lasīt. Radiet intrigu.

Ejiet uz bibliotēkām jau no maza vecuma. Tas ir svinīgs notikums, tā ir vide, kas veicina lasīšanu, jo bērni var izvēlēties starp daudzām grāmatām un atrast to, kas atbilst viņam piemērotajam burtu liehumam, fonam, vizuālajam noformējumam, papīra tekstūrai, jā, arī smaržām.

Izvēlieties bērna vecumam un interesēm atbilstošas grāmatas. Sāciet ar kaut ko pilnīgi banālu, nemetieties elektrofizikā un kosmoloģijā, ja bērnam tas neinteresē. Ja bērnu interesē vilcieni, astrofizika, elektronika, tad lūdzu, lūdzu, nelasiet „Slaveno pilēnu Timu!”

Lasiet paši. Jūs esat redzējuši mazus bērnus, kuri nopietnām sejmā tēlo, ka lasa grāmatas. Tas nozīmē, ka viņi ir šo modeli redzējuši un saprot, ka tas ir aizraujoši. Lasiet grāmatas jūs. Ja bērni jūs redz pie viedierīcēm, viņi ņem tās. Ja viņi jūs redzēs pie grāmatām, viņi vismaz mēģinās.

Lasiet jautras lietas. Sarumu aplis, skaitāmpantus, Draisko zilbišu grāmatu, Burtošanas čempionātu. Drukājiet savas zilbītes. Ja zilbītes sanāk nelogoiskas, ja teikumi skan mulžīgi, lieliski! Jo mulžīgāk, jo labāk! Tas viss rada lielu jautrību, un jautrība palīdzēs palikt burtu pasaulē ilgāk.

Trenējiet uzmanību un trenējiet pacietību. Nolasiet pusteikumu un ļaujiet bērnam teikumu pabeigt. Veidojiet dialogu – kā tu domā, ko teica piļu mamma? Aprunājieties – kāpēc viņa tā rīkojās. Lasiet kopā, izmēģiniet kopā.

Domājiet teikumus, kur visi vārdi sākas ar konkrētu burtu. Sāciet ar divu vārdu teikumiem. Alnis aizgāja. Ance aizmiga. Var veidot arī garus teikumus „una uzdāvināja uldim upenes un uzkūra uguni upmalā.” Šī spēle trenē smadzenes vairāk nekā jūs domājiet.

Globālā lasīšana (bērni, kuri vispirms iemācās uztvert visu vārdu). Pa māju salipinātas zīmītes – uz durvīm zīmīte DURVIS, uz loga LOGS. Lipiniet katru dienu, rakstiet zīmītes bērna klātbūtnē. Daudzi bērni, kuriem globālā lasīšana ir spēcīgā puse, aizraujas ar zīmolu nosaukumiem RIMI, IKEA utt. Sagrieziet vienu IKEA logo un palūdziet, lai bērns pamēģina sarindot pareizā secībā burtus.

Nedēļas plāna sastādīšana. Veidojiet nedēļas plānu, lieciet attēlus kopā ar vārdiem. No reklāmas grieziet iepirkumu sarakstus un bērns, lai veikālā pēc saraksta atrod produktus.

Sensorie stimuli. Burtu zīmēšana uz muguras. Zīmējiet burtus un ciparus, lai bērns min, kādu burtu veido jūsu vilktās līnijas. Rakstiet teikumus burtu pa burtam, zīmējiet ar rakstītajiem burtiem. Šī spēle trenē atmiņu, uzmanību un koncentrēšanās spējas.

Mūsdienu tehnoloģijas. Lai bērns pats ievada un izlasa youtube mīļākās dziesmas nosaukumu! Spēlējiet interaktīvās burtu rakstīšanas spēles.

Sviniet katru mazo uzvaru, atbalstiet bērnu viņa ikdienas gaitās.

Ir bērni, kuri tiecas tikai pēc izcila rezultāta. Ja vecāki to atbalsta, bieži labo kļūdas, kritizē, bērnam var rasties sajūta, ka viņš ir vērtīgs tikai tad, ja ir veiksmīgs un gudrs. Un pusceļā bērni var padoties un noslēgties, ja jutīs, ka pieaugušo gaidas ir nesasniedzami augstas, ja viņi ir nepārtraukti vērtēti. Mīliet bērnu, priecājieties par viņa klātbūtni, sviniet mazās uzvaras, un tad mācīšanās nebūs ar pretestību.

(Pēc uzvedība.lv materiāliem)

Lasīšanas stratēģijas

Lasīšanas stratēģijas

PIRMS LASĪŠANAS

Aplūkošana

Grāmatas, teksta, attēlu, tabulu aplūkošana. Virsraksta, apakšvirsrakstu izlasīšana. Pirmās un pēdējās rindkopas izlasīšana, lai iegūtu ieskatu, par ko būs teksts.

Jēdzienu kartes zīmēšana

Strukturētā zīmējumā apkopot visas līdzšinējās zināšanas par tēmu (idejas, jēdzieni, vārdi).

Prognozēšana

Izteikt minējumus, prognozes, par ko varētu būt teksts.

Iepazīstināšana ar tekstu

Lasītāja iepazīstināšana ar tekstu, jauniem jēdzieniem, galvenajām idejām (veic skolotājs vai vecāks).

Jautājumu uzdošana

Lasītājs noformulē jautājumus, ja tādi rodas. Ko gribētu noskaidrot, uzzināt, labāk izprast.

LASĪŠANAS LAIKĀ

Prognozēšana

Jāmēģina saprast jau izlasītā informācija un jāveido prognozes, kas varētu notikt tālāk.

Zināšanu aktualizēšana

Jāatsauc atmiņā jau zināmā informācija par tematu.

Atkārtota lasīšana

Teksta daļu atkārtota lasīšana, lai veicinātu izpratni.

Teksta, teikumu sadalīšana

Teksta, garāku teikumu sadalīšana mazākās daļās.

Pauses

Apstāšanās noteiktās vietās, lai apdomātu izlasīto un izspriestu, kura informācija bija svarīga.

Pārstāstīšana

Galveno ideju un notikumu pārstāstīšana saviem vārdiem.

Vizualizācija

Lasītā tēla atveidošana prātā, zīmējot vai veicot piezīmes.

Jautājumu uzdošana

Uzdot visus jautājumus, kas radušies, tekstu lasot. Visus, kas palīdz labāk izprast tekstu.

Savienojumu veidošana

Pārdomāt, kā lasītais teksts saistīts ar savu pieredzi, citu tekstu, apkārt notiekošo.

PĒC LASĪŠANAS

Jautājumu uzdošana

Lasītājs uzdod visus jautājumus, kas palielina izpratni par tekstu.

Atbildes uz jautājumiem

Atbildes uz jautājumiem par tekstu, kas parasti atrodas teksta beigās, palielina izpratni par lasīto.

Uzdevumi par tekstu

Piemēram, tukšo vietu aizpildīšana ar saistītu informāciju - palielina teksta izpratni.

Apkopošana

Veidot kopsavilkumu par tekstu mutiski vai rakstiski.

Saruna

Diskusija grupā vai divatā, lai pārrunātu, kuras teksta daļas tika saprastas labi, kuras nesaprastas.

Citu ar tēmu saistītu materiālu klausīšanās vai lasīšana

Darbība padziļinās lasītāja izpratni, paplašinot jēdzienu izpratni, vārdu krājumu, idejas un redzesloku.

